

NOGLE EFTERLADTE OPTEGNELSER OM NORDGRØNLANDS FUGLE

AF

E. C. FENCKER

VED

H. FENCKER og H. SCHEEL

Inspektør over Sydgrønland Edgar Christian Fencker, født $7\frac{1}{2}$ 1844 i Odense, død $15\frac{1}{12}$ 1904 i København, var Søn af Major August Carl Frederik Fencker ved Fynske Dragoner. Fencker havde allerede som Dreng en levende Interesse for Dyrelivet og specielt Fuglene, hvis Liv og Færden han havde rig Lejlighed til at studere i alle de store Haver og Kratpartier, der omkring Tredserne strakte sig fra Amerika Mølle ved Sorte Hest, hvor Majoren boede, og i en Bue fra Kalvebod Strand over Valby Mose ud til Damhussøen. Egentlig vilde han have været Officer ligesom Broderen, Ritmester Fencker, den senere Inspektør for Zoologisk Have; men hans store Kærlighed til Naturen og dens Dyreliv førte ham hurtigt bort fra Skolebænken, og i 1868 søgte han Stillingen som Volontør i Grønlandske Handels Tjeneste. Han var fra 1878—80 Assistent ved Kolonierne Godhavn og Christianshaab, 1884—90 Kolonibestyrer ved Upernivik og Ritenbenk og 1892 Inspektør over Sydgrønland med Sæde i Godthaab. Han var en alsidig begavet Mand og i Besiddelse af gode Sprogkundskaber, der kom ham udmærket til Nytte ved den store Korrespondance, han førte med Ornithologer i alle Verdensdele. Han var en Autoritet paa sit Omraade, og Videnskabsmænd, der søgte hans Bistand, gik aldrig forgæves; han var altid villig til at delagtiggøre andre i sin store Viden, og hans Dygtighed som Fuglekender blev efterhaanden kendt langt ud over Danmarks Grænser.

Fencker havde store Samlinger af grønlandske Fugleæg, der saa godt som alle var udpustede af ham selv; blandt disse Æg fandtes der mange sjældne Variationer i Farver og Størrelser. Han havde ligeledes en meget udsøgt Samling Fugle, udstoppede og opstillede af ham selv. Han var korresponderende Medlem af Smithsonian Institution i Washington, der gennem mange Aar nød godt af hans Optegnelser og senere som Gave fik største Parten af hans Fuglesamling, en Æggesamling, samt flere Kasser med Fugleskind. Resten af Fenckers Samling forefindes paa Zoologisk Museum i København.

Fencker havde paabegyndt et Værk om Nordgrønlands Fugle, bygget over de Optegnelser, han havde gjort i Aarenes Løb, og hvor de forskellige Fuglearter var fortrinligt maalede i Vandfarve af ham selv. Desværre naaede han ikke at fuldføre dette Arbejde; hans Øjne kunde efterhaanden ikke taale det fine Tegne- og Malearbejde, der til Stadighed krævede Brugen af Lup. Som ungt Menneske havde han ved et Vaadeskud faaet et Hagl gennem det ene Øje, dog kunde dette ikke ses udvendigt, men Synsevenen var dog efterhaanden bleven nedsat med 50 0/0. De kolorerede Fugletegninger er stadig i Familiens Eje, hvorimod Størsteparten af hans Optegnelser blev stillet til Viceinspector H. Winge's Disposition og er benyttede i hans Bog om Grønlands Fugle.

Fencker var en fortrinlig Jæger, der haandterede sin Dublet eller Riffel med lige stor Sikkerhed, og blandt Grønlænderne havde han Ry for at være en Jæger med et hurtigt Sigte og et Skud, der sjældent fejlede sit Maal. Han udvalgte sig altid en bestemt Fugl i en Flok og kunde ærgre sig længe, naar den ikke faldt. Blev en Fugl saaret, glemte han al anden Jagt, og hans Roere kunde faa Lov til at ro efter den i Timevis, til den var nedlagt. Naar Fencker paa sine Jagter ved de store Fuglefjelde havde opbrugt sine Haglpatroner, kunde han gribe sin Riffel og den ene Gang efter den anden skyde Alke ned, der kom trækkende forbi Baaden, en Træfsikkerhed, der kræver et hurtigt Sigte og skarpt Blik. En af hans største Glæder var at studere Fuglene paa deres Ynglepladser eller paa de Steder, hvor de især yndede at holde til. Paa disse Udflugter var han kun bevæbnet med en Notitsbog og en Blyant. Samtidige Ledsagere kan fortælle mange morsomme Historier om, hvorledes han baade glemte Mad og Drikke og Tid, naar han rigtig fordybede sig i denne sin kæreste Beskæftigelse. Dette at opsøge Fuglene paa de Steder, hvor de selv fandt Behag i at opholde sig, førte til udmærkede Resultater, og hans Jagttagelser var senere til uvurderlig Nytte for ham som Udstopper og Maler.

Fencker var en ivrig Talsmand for Fredning af Ederfugle- og Alkebestanden i Grønland, idet han fra Aar til Aar kunde se, hvorledes Fuglene tog af i Antal. Øer, hvor Ederfuglene før havde ynglet i stort Antal, stod tomme, og Alkefjeldene blev tyndere og tyndere besatte. Grønlænderne stod dengang ganske uforstaaende over for Fredningstanken, der var saa lidet forenelig med deres medfødte Jægnatur, der absolut skal dræbe alt levende, der kommer inden for Rækkevidde. Hans Sorg og Ærgrelse over den Rovdrift, der blev dreven paa Fuglebestanden, kulminerede dog, da han kom til Sydgrønland og i Godthaabs Distrikt saa, hvorledes Grønlænderne ganske hensynsløst dræbte og skamskød i tusindvis af Ederfugle blot for at faa Skind til Fabrikation af Ederdunstæpper, en Industri, der i nogle Aar gav en god Gevinst, men i det lange Løb var deres egen sikre Ruin. Heldigvis har Fredningstanken nu vundet Indpas, og Fredningsbestemmelser er allerede traadt i Kraft.

Fencker havde et livligt og vindende Væsen, var en god Vært og

Selskabsmand og i Besiddelse af stor humoristisk Sans; han kunde altid finde de Emner, der interesserede de Mennesker, han var sammen med, og vandt snart alles Tillid. Han vilde altid gerne glæde andre Samlere og kunde derfor i et Øjeblikks Begejstring give nogle af sine bedste Ting bort, skønt han vidste, at der vilde gaa lang Tid, før han kunde skaffe sig lignende igen.

I 1899, efter 31 Aars Tjeneste, forlod Fencker Grønland grundet paa Sygdom; en Lidelse i Rygmarven gjorde ham efterhaanden lam. En væsentlig Aarsag til denne Sygdom, mente hans Læge, var denne, at han i de første Tjenesteaar i Grønland, paa sine tit anstrængende og vovelige Slædeture, uforsigtigt havde udsat sig for Paavirkning af den strænge Polarkulde, samt at han om Sommeren plejede at tage Svømmeture i Indsøerne, hvilket vakte stor Forbavselse blandt Grønlænderne, der var ganske ukendte med den Sport.

Om en af de største Skuffelser, Fencker havde haft som Ornitholog, fortalte han følgende: »En Dag omkring 1880 kom en grønlandsk Fanger fra Christianshaabs Distrikt op til mig i Butikken med en Rosenmaage, hvis Skind var saa medtaget, at den ikke egnede sig til Udstopning, han havde skudt den paa en lille Holm, hvor han var gaaet i Land for at samle Terneæg. Da Rosenmaagen saa ud til at have ruget, spurgte jeg straks Manden: »Hvor er Æggene henne.« Fangeren svarede omgaaende med frejdig Mine: »Dem har jeg spist«. »Ja, jeg var ved at faa et Slagtilfælde«, fortalte Fencker senere, »for paa det Tidspunkt tvivler jeg meget paa, om selv Britisk Museum ejede noget Æg af Rosenmaagen, saa Prisen for Fuglens Æg maa regnes i Hundreder af Pund. I Sandhed en dyr Mundfuld! Fangeren forsikrede mig, da jeg fortalte ham, hvilken Kapital han havde slugt, at de smagte saamænd ikke anderledes end de Terneæg, han spiste samtidig.« Skindet af ovennævnte Rosenmaage blev sendt til Smithsonian Institution.

Det efterfølgende er alt, hvad der findes af Betydning i de af Fenckers Optegnelser, som endnu er i Familiens Eje; men da der for de paagældende Arters Vedkommende gives gode og paalidelige Oplysninger om Udbredelse, Ynglesteder o. s. v., synes det os ikke uden Værdi for Studiet af Grønlands Fugle.

SNESPURV, *EMBERIZA NIVALIS*.

I Slutningen af April eller i Begyndelsen af Mai, naar den barske, nordiske Vinter maa begynde at vige for den stedse stigende Sols mægtige Straaler, naar de store Snemasser, som have opdyngtet sig i Vinterens Løb, efter Haanden blive mindre og mindre, og Floraen begynder saa smaat at faa Liv ligesom vi Mennesker efter den lange, mørke Vintertid, da hører man pludselig en Dag en munter Kvidren udenfor sit Vindue, og det er,

som man blev elektriseret og et andet Menneske, saaledes formaar Snespurvens tarvelige Sang at anslaa Strengene i vort Bryst. Længe tilbagestrængte Følelser fra vort Fødeland, Minder om grønne Skove og munter Fuglesang vækkes ligesom ved Trylleri, og uagtet Solen allerede lang Tid før Fuglens Ankomst har skinnet hele Dagen, og en stor Del af Natten med, føler man dog nu først rigtig, at Vaaren snart vil indfinde sig. Man iler til Vinduet for at se det første Foraarsbud, og se! — Der sidder den roligt paa Taget lige over for. Det hvide Bryst skinner i Solen, og med munter Kvidren fejrer den Tilbagekomsten til det golde Fjeld, hvor dens Rede det foregaaende Aar har staaet, og som den først sent i Efteraaret forlod, tvungen dertil af Sneen og de barske Vinterstorme. I de paafølgende Dage kommer der stedse flere og flere til, og den fordums saa døde Natur begynder nu ligesom at røre sig. I Vintertiden var den herskende Dødsstilhed kun bleven afbrudt af Fjær-Isens Piben ved Vandets Stigen eller Falden, af en enkelt Ravns hæse Skrig, eller den grønlandske Hunds melankolske Tuden. Nu sender Foraaret et af sine vingede Bud ogsaa til disse øde Egne, en lille tarvelig Sanger i dens spraglede Farver, klædt i hvidt, sort og brungraat, men et Medlem af den i Naturens Husholdning saa mægtigt indgribende Dyreklasse, Fuglene, der intet Steds bør mangle i et Landskab, uden at dette bliver ensomt og øde. Uagtet Kulden undertiden kan være temmelig stræng, naar Snespurven viser sig, og indtræffende Snestorme kan gøre den Opholdet surt nok, saa ser maa dog, at den, ledet af et sikkert Instinkt, ikke indfinder sig, før den kan finde sin Næring, som hovedsageligt bestaar af Frø af forskellige Planter, som den opsøger paa de snebare Steder, og af Fluelarver og Fluer, som Middagssolen, selv i 8 à 10 Graders Kulde, lokker frem ved de grønlandske Huse. Undertiden, naar Graaveir og Sne indtræffer, saaledes at der ingen Insekter findes i større Flokke paa Grønlandernes Møddinger, sees den allevegne løbe omkring ved Coloniernes Huse søgende Føde paa de snefrie Steder og ved Bryghusene, hvor den æder den brugte, bortkastede Malt.

Den findes jævnt udbredt over hele Nordgrønland lige til Upernivik og træffes ved alle Colonierne som ynglende Fugl; den danner en fremtrædende Type i det grønlandske Fugleliv. Der synes ikke at være stor Forskjel paa Tiden for dens Tilsynkomst ved de nordlige og sydligere Colonier. Jeg har saa-

ledes i 1880 seet den saa tidligt som 10. April ved Christianshaab paa 68°, og i 1885 den 9. April ved Upernivik paa 73°; medens Tiden for dens Ankomst iøvrigt har varieret i de forskjellige Aar mellem 9—18 April.

Kort Tid efter Ankomsten begynder den allerede at bygge Rede, og en Deel af de ved Colonipladsen opholdende Fugle flytter nu op tilfjælds, hvor Reden i passende Lokaliteter bygges af tørre Græsstraa og temmeligt løst sammenflettet, indvendig foret med Fjer af forskjellige Fugle saasom Ryper og Søfugle, som den deels finder tilfjælds deels samler omkring paa Grønlændernes Møgdynger. Reden staar som oftest i en Klipperevne, og ved Colonierne hyppigt i gamle Murrester mellem Stenene; i gamle, hedenske Grønlændergrave ofte bygget i selve Skelettet af den Døde. Paa bar Mark har jeg ikke truffet Reden, og heri adskiller den sig væsentlig fra *Emberiza lapponica*, Laplandsverlingen, der næsten altid bygger sin Rede paa Jorden.

I Mai Maaned, tidligere eller senere efter Veirforholdene, men oftest efter Midten af Maaneden, lægger Hunnen 5 à 6 indtil 7 Æg i Reden. De er i frisk Tilstand gulhvide med leverbrune Pletter meest om den butte Ende, men ofte ogsaa over hele Ægget; tit findes der tillige rødgraa Underpletter. Ungerne makes mest med Insekter og Maddiker fra Møddingerne ved Grønlænderhusene. Man ser ofte de gamle Fugle i denne Tid fange Insekter ganske som Fluesnappere i Danmark endogsaa med stor Virtuositet. Ungerne ere gjerne flyvefærdige henimod Midten eller Slutningen af Juli, og undertiden udruges da atter et nyt Kuld Æg.

Man træffer i Sommermaanederne Juni og August Snespurven næsten overalt, naar man gaar sig en Tur tilfjælds, og hilses ofte af sammes muntre Kvidren fra en stor Steen, i hvis Nabolag den har sin Rede et eller andet Sted skjult. Den bidrager tilligemed Laplandsverlingen, *Emberiza lapponica*, og Stensquættten, *Saxicola oenanthe*, til at oplive de melankolske Fjældstrækninger, hvor en Elvs Brusen og Larmen af et Vandfald ellers kun afbryder Naturens Dødsstilhed.

I Grønland efterstræbes Fuglen ikke af Mennesket, skjønt dens Kjød er velsmagende, og jeg har endog undertiden haft Vanskelighed med at faa Grønlænderbørnene til at bringe mig dens Æg; Grønlænderne forbinder en eller anden Overtro derved,

idet de ellers dræbe alt levende, de kunne overkomme. *Falco peregrinus* tager mange, især i Efteraarstrækketiden.

Henimod Slutningen af September eller Begyndelsen af October bortdrager Fuglen i complet Vinterdragt; dens Afreise retter sig noget efter Veirliget og Sneens tidligere eller senere Indtræffen. Nogle enkelte overvintrer her i Landet, men altid tilfjælds, og jeg har aldrig seet den i Maanederne November, December, Januar, Februar og Marts ved selve Colonipladsen. Derimod har jeg i Decembers Slutning 1881, da det var meget koldt, seet en stor Flok paa en Slædereise, jeg foretog mellem Claushavn og Christianshaab. Som bekjendt iagttog Holbøll det samme i 1826, mellem Umanak og Ritenbenk, i Februar Maaned.

Naar der pludselig i Januar og Februar indtræffer Mildning ved S.-V. Vind, sees af og til en enkelt ved Colonierne; men dette er dog langt hyppigere Tilfældet med Graasikken, *Fringilla canescens*.

Snespurven er i Yngletiden en flittig Sanger, og man hører den paa alle Tider af Dagen, men mest Aften og Morgen.

DIGESMUTTE, *SAXICOLA OENANTHE*.

STENSQUÆTTE, »KUSSETAK«.

Naar i Mai Maaned Snespurven, som den første hertil kommende Sangfugl, allerede for nogen Tid siden har bragt det første Foraarsbud, men mørkt Veir og Snefog igjen har indfundet sig og ligesom lagt en Dæmper paa vor Begeistring, da hænder det undertiden, at man, siddende i sin varme Stue, mismodigt stirrende ud paa det melankolske Landskab, tænkende paa den forløbne Vinters Ensformighed og Mørke og ligesom med et Skjær af denne over sig, pludselig hører en Pikken paa Ruden uden strax at kunne forklare sig, hvorfra denne hidrører. Man lader uvilkaarligt sit Blik dvæle paa Ruden, hvorfra Lyden kom, og seer da nogen Tid efter en lille, flagrende Fugl udenfor, der med sit Næb støder an mod Glasset og derpaa forsvinder. Gaar man til Vinduet og seer ud, bemærker man paa Havegjærdet en lille paa Ryggen blaagraa Fugl med brungul Bug, sort og hvidspættet Hale og store, sorte Øine, hvormed den seer sig melankolskt omkring, medens den vipper med Halen op og ned og lader sin pjudske Fjerdragt hænge løst omkring sig. Det er Stensquættens eller Kussetakens, som den kaldes paa grønlandsk, Landets eneste ægte, ynglende Sangfugl.

Ankomsten for faa Dage siden med smukt Veir og S. Vind maa den nu, da den barske N.-O. atter har indfundet sig med Snee og Føg, møisommeligt søge sin Næring i de af Kulden halvt eller helt aflivede Insecter, som den varme Sol havde lokket frem, og det er, bedrøget af de indvendig paa Ruden krybende Fluor, som den troer at kunne gribe, at den flagrer mod denne og frembringer den ovenomtalte Lyd. Man betragter med inderlig Medlidenhed den stakkels Sanger, der snart, om ikke andet Veir indtræffer, maa omkomme af Mangel paa Næring og af Kulde. Men forandrer Veiret sig, hvad ofte er Tilfældet paa denne Aars-tid, pludselig, ophører Snefoget, og den paa Himlen høit staaende Sol bryder straalende og brændende frem gennem de tunge Sneskyer, spredende dem og ladende den blaa Himmel til Syne, medens den nyfaldne Sne som ved Trylleri maa svinde for dens mægtige Straaler, da seer man Kussetakken, varmen sig i Solen, i en Fart med tørre Fjer og nyt Liv forfølge de overalt langs Husene og ved Møddingerne af Varmen fremlokkede Fluor.

I den lyse Sommernat hører man dens forunderlige, snærende og pibende Sang overalt, hvor man gaar til Fjælds, idet Fuglen lader denne høre siddende paa en stor Steen eller, hvad hyppigere er Tilfældet, stigende fra en saadan op i Luften, hvor den holder sig svævende med korte Vingeslag, til den har afleveret sine lidt eensformede Strofer og derpaa pludselig atter lader sig falde ned for kort Tid efter at gjentage det samme.

Stensquæppen forekommer ved alle Colonierne i Nordgrønland lige til Upernivik, hvor den dog kun findes meget sparsomt. Jeg har erholdt den fra Tasiussak, 8 Miil nord for Upernivik. Ved Colonierne om Diskobugten er den meget almindelig særlig ved Christianshaab, hvor den hyppigt yngler. Jeg har ligeledes havt dens Æg fra Egedesminde, Jacobshavn, Ritenbenk, Godhavn og Umanak, dog langt fra saa hyppigt ved disse Colonier som ved Christianshaab. Fuglen synes at være hyppigere i visse Aar, og langt ringere i Antal i andre. Saaledes saa jeg den slet ikke i Foraaret 1879 ved Godhavn, hvor den ellers pleier at være almindelig nok. Den yngler vistnok langt nordligere end Upernivik.

Reden staar hyppigt i Huller i Steengjærder og forfaldne Husmure; dog har jeg ogsaa truffet den til Fjælds mellem nedstyrtede Steen i Urer. Den er bygget af tørre Græsstraa og foret med Fjer af forskellige Fugle. I Almindelighed er Æggenes Antal

6 Stk.; men jeg har ogsaa oftere fundet 7. Ja, den 12. Juni 1883 fik jeg ved Christianshaab 1 Rede indeholdende 8 Æg. Det tidligste, jeg har erholdt dens Æg, er den 16. Mai ved Christianshaab.

Fuglen ankommer i Sommerdragt tidligere eller senere i Mai, og dens Ankomst er afhængig af Veirliget; men der synes iøvrigt ikke at være nogen stor Forskjel paa Ankomsttiden ved de sydlige og nordlige Colonier, efter hvad jeg har kunnet bringe i Erfaring. Jeg antager, at de fleste af de i Nordgrønland forekommende Fugle kommer til os fra Amerika. Den saas 26. April 1872 ved Umanak, 13. Mai 1873 ved Ritenbenk, 13. Mai 1878 ved Christianshaab, 18. Mai 1880 ved Christianshaab, og 1880, 22. Mai, fandtes de første Æg.

Den forlader os igjen ligeledes efter Aarstidens Strængthed noget hen i September i Vinterdragt. Som en Undtagelse kan anføres, at jeg ved Upernivik har havt den saa sent som den 26. Septbr. 1888. I Almindelighed udruger den, antager jeg, kun 1 Kuld her i Nordgrønland, og det er vist kun i meget milde Somre og under gunstige Forhold, at den yngler 2 Gange.

Den synger flittigt hele Yngletiden, især om Aftenen og Natten eller den Tid, da Solen staar lavt, thi Nat haves jo ikke i Ordets strenge Betydning her i Nordgrønland især paa den Aarstid. Den bidrager meget ved sit muntre Væsen til at oplive de øde Fjældtrakter, hvor den opholder sig. I Yngletiden er den især en livlig og meget sky Fugl. Næringen bestaar hovedsagelig i Insekter og deres Larver. Jeg har iøvrigt ogsaa seet den æde Krækkebær, *Empetrum nigrum*.

LAPLANDSVERLING, *EMBERIZA LAPPONICA*.

»NORKSOMIUTOK.«

Laplandsverlingen er temmelig almindeligt udbredt over hele Nordgrønland lige fra Egedesmindes sydligste Udsteder og til Uperniviks nordligste Udsted Tasiussak. Dog forekommer den ikke meget hyppigt i Uperniviks District og i nogle Aar hyppigere end i andre. Ved Colonien Christianshaab er den særdeles hyppig og yngler i stor Mængde paa de flade med Mos og Løv samt tørt Græs bevoksede Sletter paa Fjældene i Coloniens umiddelbare Nærhed. Ligeledes yngler den ved Egedesminde, Godhavn, Ritenbenk, Jacobshavn og paa Disco ved Udstedet Ujaragsugsuk.

Reden staar altid paa Jorden og ikke meget skjult, skjønt den, paa Grund af det ensformige Terrain, er vanskelig at finde og oftest erholdes ved, at Fuglen flyver op for Fødderne af den søgende. Den er løst sammenbygget af tørrede Straa og undertiden, men ikke ofte, foret med enkelte Haar og Fjer. Æggene, 5—6, lægges i første Halvdel henimod Midten af Mai omtrent samtidig med Stensquættens eller lidt senere, ligesom disse 2 Fugle ogsaa ankommer hertil omtrent samtidigt. Det tidligste, jeg har seet Laplandsverlingen ved Upernivik, paa 73° N., var den 20. Mai. Æggene, der hyppigt ere brungraa med mørkere Punkter, variere overordentligt, idet Grundtonen undertiden kan være meget lyst brungul med enkelte mørke Punkter, medens andre kunne være mere rødgraa med store Pletter og enkelte Snirkler omtrent som Æggene af *Fringilla coelebs*, som de paa-faldende kunne ligne. Undertiden, dog sjældnere, ere de ligesaa stærkt markerede som Æggene af *Emberiza schoeniclus*. I varme Somre yngler Fuglen vistnok undertiden 2 Gange, da jeg i Begyndelsen af August har faaet Æg, der ikke vare meget rugede.

Fuglen lever i Yngletiden meget af Insekter og Smaaorme, som den ligesom *E. nivalis* opsamler om Grønlandernes Huse og ogsaa benytter til at made Ungerne med, men ellers hovedsageligt af Frøene af forskellige Fjældplanter.

Den er meget fortrolig især i Yngletiden, og man kan nærme sig den paa faa Skridts Afstand. Lokketonen, der er blød og melodisk, ligner meget Dompappens. Dens Sang er smuk, og den er ubetinget Grønlands bedste Sanger. Man hører den hyppigt i den lyse Tid fra 8—11 om Aftenen og fra 3—7 i Morgentimerne; men undtagelsesviis synger den ogsaa midt om Dagen. Naar den synger, stiger den ofte et Stykke til Vejrs og holder sig svævende ligesom Lærken, men aldrig saa længe som denne, og naar Sangen er forbi, kaster den sig ned paa en Steen eller Tue, hvor den forbliver siddende en kort Tid ladende sin Lokkethøre, hvorpaa den atter stiger til Vejrs og synger. Jeg har dog ogsaa ikke sjældent hørt den synge siddende.

Fuglen forlader Nordgrønland efter Vinterens Strenghed tidligere eller senere i September. Ved Upernivik har jeg senest 6. September seet den; den er da i fuldstændig Vinterdragt.

Ved sit smukke Ydre og sin oplivende Sang er den en fremtrædende og karakteristisk Type i de Egne, hvor den findes i større Antal, og da den i Særdeleshed vælger de lune af høje

Fjælde omgivne Dalstrøg især inde i Fjordene og i Nærheden af Isblinken til sit Opholdssted, har dette givet Anledning til dens grønlandske Navn, der betyder Slettebeboer.

Den er meget let at fange selv i de simpleste Fælder, og den holder sig godt i Bur i længere Tid. Jeg har seet den i grønlandske Huse med en høist tarvelig Pleie holde ud i flere Aar; den aad da Gryn, Brød og forskjellige Slags Frø, som Grønlænderne samle paa Fjældene af Fjældplanter. Selv raat Kjød kan den bringes til at æde. Den bliver ofte et Bytte for *Falco peregrinus*, i hvis Kro jeg jævnligt har fundet Levninger af den.

FLODØRN, *PANDION HALIAËTUS*.

Flodørnen maa henregnes til Nordgrønlands Fugle, da den 25. September 1872 blev skudt i Diskofjorden af en Grønlænder, der solgte den til Edward Whymper, som forærede den til det Zoologiske Museum i Kjøbenhavn, hvor Exemplaret nu findes. Det var første Exempel paa dens Forekomst her i Landet.

HAVØRN, *HALIAËTUS ALBICILLA*,

»NEKTORALIK«, »TETERSOAK«.

Havørnen synes ingeniunde at være hyppig i Nordgrønland, og det er egentlig kun i Egedesmindes og Christianshaabs Districter, at den forekommer nogenlunde hyppigt, navnlig i det førstnævnte. Autentiske Ynglepladser har jeg kun Underretning om for disse to Districters Vedkommende, ihvorvel Ørnen ogsaa er seet i de andre Districter. I gennemsnit skydes der vel neppe 2 om Aaret i hele Nordgrønland.

Jeg har selv seet Fuglen ved Ritenbenk og veed den skudt ved Umanak og Godhavn, men der saavel som ved Upernivik synes den at være temmelig sjælden. Hvorvidt den yngler der, har jeg endnu ikke kunnet bringe i Erfaring. Som det synes rimeligt, kan som en Grændse for dens Ynglepladser imod Nord sættes Jacobshavns Isfjord, da den bestemt yngler i Tasiussak under Christianshaab. Dersom nogle yngler Nord for denne Grændse, da er det vist kun enkelte Par. I Egedesmindes District er den hyppigst og yngler paa Rifkal ved Agto, hvorfra jeg har haft ialt 2 Æg i 1875, 3 Æg i 1878; paa en Ø mellem Kangåtsiak og Agto, hvorfra jeg i 1875 fik 2 Æg, i 1878 2 Æg

og i 1879 2 Æg samt 2 fuldvoksne Unger, der kom til Zoologisk Have i Kjøbenhavn. Som tidligere Ynglesteder har jeg hørt angivet Øen Manetsok, ca. 1 Mil fra Egedesminde, (dog næppe mere nu 1879), samt ved Udstedet Nivak under samme District, hvor den ventelig endnu findes ynglende; dog har jeg ingen Æg derfra. I Vinteren 1874—75 var den meget talrig ved Nivak, hvor i Isen var indefrossen en Stime Torsk, hvoraf den provianterede og ofte saas i Flokke paa 6 à 7 Stk. Den var der efter Beretningen ingenlunde frygtsom og kunde let have været skudt navnlig fra Hundeslæde, da den fløj temmelig lavt nær Slæden uden dog at støde efter Hundene. Den skal efter paa-lidelige Folks Udsagn være langt hyppigere i det søndre Inspektat end her i Nordgrønland.

Her i Grønland lever Ørnen fornemlig af Vandfugle og deres Æg og Unger samt Fisk og undertiden af Aadsel. Af og til søger den at tage smaa Sælhunde, og den ses undertiden om Foraaret siddende paa Isfoden og lurar rimeligvis da paa Napisat (Steenbidere). Holbøll omtaler, at den undertiden tager Sælhunde ud af Garnene, men dette er i ethvert Fald meget sjældent, da jeg nu i Løbet af 12 Aar intet har bragt i Erfaring derom.

Den angriber ikke ved Redestedet, men kredser omkring den, der tager Æggene. Der er 2 à 3 Æg i Reden.

Naar Grønlænderne om Foraaret skyder Sæler paa Isen (Utok) og lader dem ligge, hænder det undertiden, at Ørnen æder deraf, ligesom den ogsaa en enkelt Gang ved denne Lejlighed er bleven skudt. Den er i Almindelighed sky og vanskelig at komme paa Haglskuds Distance. Der fortælles, at naar Ørnen har slaæet sine Kløer i en Sælhund, hvilket kun gøres ved smaa Netsider og Spraglede Sæler, mest unge Dyr, thi de større Arter kan den ikke overkomme, saa udspreder den sine Vinger som Sejl og lader sig drive ind til Fjæren, stadig holdende fast paa Sælen, og først her er den i Stand til at faa Bugt med den og fortære den. Da jeg har hørt dette fortælle af paalidelige Grønlændere, som selv har set dette og ved denne Lejlighed endog engang skudt Ørnen, betvivler jeg det ingenlunde.

1880. 4 Æg taget i 2 Reder ved Kangâtsiak.

1881. Saa jeg en gammel ♂ den 29. Oktober ved Colonien. ♂ skudt ved Claushavn paa et Isfjæld den 7. Februar; der vare ældre Fugle i Følge med den. Fik 9 Æg dette Foraar fra Kangâtsiak.

1882. 12. Oktober fik jeg en midaldrende ♂, skudt her ved Colonien af en Grønlænder, der sad paa en Landpynt for at skyde Maager. Ørnen var ikke 15 Alen over hans Hoved, da han skjød den med Nr. 3 Hagel.

1883. 15. September saaes en gammel, hvidhalet Fugl flyve over Husene i Christianshaab.

Den 14. Oktober anskjød jeg en Havørn med Kugle paa Veien fra Christianshaab til Claushavn; den var høit oppe og forfulgtes af en Ravn. Kuglen traf den sandsynligviis i Underlivet, da man tydeligt kunde høre Anslaget og see Ørnen pludselig tumle rundt i Luften og strække Kløerne frem som i Krampe. Det var en yngre Fugl, meget stor, vistnok ♀. Dens Vinger bar den over nogle Klipper, hvor den rimeligviis er faldet, men da der gik temmelig Søe i Fjæren, kunde jeg ikke godt lægge til med Sluppen og opgav at søge efter den.

I Slutningen af samme Maaned anskjød Volontør Müller ligeledes en Ørn i Nærheden af Colonien ogsaa uden at faae den.

JAGTFALK, *FALCO GYRFALCO*.

GAMLE FUGLE: »KISSAVIARSUK KAKORLUINAK«, UNGE FUGLE:
»KISSAVIARSUK KERNEKTOK«

Den grønlandske Falk er Landets almindeligste Rovfugl og jævnt udbredt over hele Nordgrønland lige til Upernivik. Dog er der enkelte af Districterne, hvori den er hyppigere end i andre, saaledes i Umanaks og Godhavns District; navnlig i det sidste har jeg truffet den hyppigt. I Efteraarstrækketiden forekommer den hyppigt, eller nærmer sig i et hvert Fald mere Colonierne, og skydes saaledes oftest paa denne Aarstid. I September begynder den at indfinde sig i større Mængde og sees da ved Godhavn, hvor vistnok Efteraarstrækket falder over, hver Dag i denne Maaned, hele Oktober og ca. 14 Dage ind i November, da man kan antage, at de, der ville trække sydefter, ere bortreiste. Nogle enkelte Par forblive her hele Vinteren selv i den mørke Tid i det mindste indtil paa Ritenbenks Bredde, hvor jeg selv har observeret den i Januar Maaned jagende Ryper; der var to i Følge. Naar den vender tilbage om Foraaret er vanskeligere at sige, da den da kommer mere enkeltviis og i Regelen først observeres ved Redestederne i Begyndelsen af Mai Maaned.

Den er i Almindelighed ikke meget sky, især de unge, og kan temmelig let bringes paa Skudvidde, ved at man opkaster i Luften en død Tatterat eller Rype eller vifter med en Maagevinge. Dens Flugt er, naar den flyver uden at jage, langt fra saa sirlig eller hurtig som Vandrefalkens, og man faar ved at see den ingenlunde Indtrykket af, at den er saa fortræffelig en Flyver; bliver den derimod jaget af Ternerne, eller jager den selv, hvad man især kan iagttage om Efteraaret, naar *Larus tridactylus* streifer omkring i store Flokke, som Falken jævnligt slaar ned i, da viser den sig som en fortræffelig og meget hurtig Flyver.

Falken lever her i Nordgrønland mest af Vandfugle, saaledes Teister, Tatteratter, unge Maager og Ederfugle samt Alker; om Vinteren udgjør Ryper dens fornemste Næring; det er et Spørgsmaal, om den tager Harer; jeg har aldrig hørt det. De mindre Fugle, saasom *Emberiza nivalis* og *lapponica*, ere ikke saameget udsatte for dens som for Vandrefalkens Efterstræbelser.

Den bygger helst i Nærheden af Fuglefjælde, hvor den har nem Tilgang til Næring, men dog ogsaa paa andre Fjælde i nogen Afstand derfra. Reden er i de 9 af 10 Tilfælde utilgængelig, og Æggene ingenlunde saa lette at erholde. Jeg har truffet eller veed den med Bestemthed ynglende efterfølgende Steder: Ved Umanak i Karajak Isfjorden, hvorfra jeg har seet Æg, samt paa Fastlandet lige over for Ikerasak; sidstnævnte Sted vare de ynglende Fugle af forskjellig Farve, den ene lys, den anden mørk; ligeledes ved samme Colonie ved Udstedet Niakornat i Hollænderbugten; fremdeles ved Fuglefjældet Sedlarsoak i Umanaksfjorden. Ved Ritenbenk yngler den lige over for Colonien paa Arveprindsens Ø. Redelocaliteten er her en lille fritstaaende Klippe eller Bjærgknude, ca. 90 Fod høi, i Nærheden af en lille Ferskesøe og ca. 2000 Skridt fra Havet. Denne Rede er let tilgængelig, og mange Æg ere tagne derfra; jeg selv eier Æg derfra. Reden har som en Følge af Æggenes Borttagen og den Omstændighed, at Hunnen engang blev bortskudt, flere Gange været forladt og endog engang benyttet af Ravnene; men den er atter igjen bleven besat, og det synes, som om Falkene nære særlig Forkjærlighed for denne Plads. Den yngler endvidere ved Itivdlersuk i Torsukatak Isfjorden; herfra har jeg Æg. Ved Godhavn yngler den flere Steder, saaledes i 1874 ved Quannit ca. $\frac{1}{2}$ Miil fra Colonien; de gamle bleve imidlertid skudte, og 1 af Ungerne,

der toges levende, sendtes af Assistent I. Fleischer til Zoologisk Have i Kjøbenhavn; dette var i August Maaned. Ved Pakitsok under Jacobshavn skal den yngle i flere Par paa et tilgængeligt Fjæld. Den skal ligeledes efter paalidelig Meddelelse yngle ved Nivak under Egedesminde. Ved Upernivik har jeg opholdt mig saa kort, at jeg ingen sikker Underretning har om dens Ynglepladser dersteds, men Fuglen selv er ingenlunde sjælden.

Ved Christianshaab yngler ligeledes flere Par Falke, navnlig i Nærheden af Laxebugten og i Tasiussak ved Claushavn.

Æggene variere særdeles meget saavel i Størrelse som i Farve fra næsten reent hvide gennem alle Nuancer af rødbrune og rødgule Pletter til næsten eensfarvet skidenrødt. Ved Redestedet, naar der er Æg, slaaer Falken efter Fredsforstyrrenen uden dog at røre ham med Næb eller Kløer, saavidt mig bekendt.

Det er udenfor al Tvivl, at lyse og mørke Falke yngle sammen; mangfoldige Par af forskjellig Farve ere seete ved Redestederne saavel af mig selv i et Par Tilfælde som af andre. At mørke og lyse Unger findes sammen i 1 Rede synes sikkert.

Fra 1868 har jeg ført Optegnelser over de af mig erholdte Falke, som hidsættes her til Bedømmelsen af Fuglens Forekomst.

1868 erholdtes 3 ved Godhavn, 2 ved Umanak; Kjøen ei undersøgt. 1869 erholdtes 2 ved Godhavn; Kjøen ei undersøgt. 1870 erholdtes 5 ved Umanak, deraf en gammel ♂, meget hvid, og 2 temmeligt lyse. 1871 erholdtes 5 ved Umanak. 1873 erholdtes 1 ved Ritenbenk, en gammel ♀, temmelig hvid. 1875, i Oktober, November og December: 11 ved Godhavn, deraf 2 unge, 4 gamle ♀; 5 ♂ deraf, 3 unge, 2 gamle. 1876, i September, Oktober og November: 6 ved Godhavn, deraf 4 ♀, 2 ♂, alle temmelig hvide. 1877, i November: 1 ved Christianshaab, ung ♀. 1878, i September, Oktober og November: 32 ved Godhavn; heraf undersøgtes kun Kjønnen paa 14 Stk: 7 ♂, 7 ♀; der var deriblandt 5 gamle hvide, 5 midaldrende gamle, Resten unge Fugle. 1879 i September ved Godhavn ialt 5 Stk. deraf 3 gamle ♀, og 2 midaldrende ♂; samme Aar i October ved Christianshaab 2 Stk., deraf 1 ♂, 1 ♀, begge unge; samme Aar i Decbr. Maaned fik jeg en gammel ♂, skudt paa grønne Eiland. 1880, 20 Januar, saaes 1 gammel hvid Fugl, der fløi over Bestyrerboligen ved Christianshaab; 20 Juni en ung ♀ skudt paa Gr. Eiland; i Juni ved Christianshaab 1 ♀ fra Gr. Eiland, ung Fugl; i Sep-

tember: 6 Stk., 2 fra Christianshaab, 4 fra Claushavn, deraf 2 ♂, 4 ♀ midaldrende og unge; i September: ved Ikamiut 5, deraf 1 ♂, 4 ♀, midaldrende og unge; i October: ved Ikamiut 3 gamle ♀; ved Claushavn 1 middelaldrende ♂ og ved Christianshaab 1 gammel ♀. 1881, 24 April blev en gammel ♂ skudt ved Jakobshavn.

VANDREFALK, *FALCO PEREGRINUS*.

»KISSAVIARSUK«, »MILLEKULARTOK«, UNDERTIDEN »KERNEKTOK«.

Vandrefalken er i Nordgrønland, uden dog at kunne kaldes sjælden, langt fra almindelig navnlig ved Nordcolonierne Umanak og Upernivik, hvor jeg ikke mindes selv at have observeret den; derimod sees den aarlig ved Colonierne omkring Diskobugten. Hyppigst har jeg truffet den ved Godhavn og Christianshaab; men den skal ogsaa være almindelig i Egedesmindes District. Den findes ynglende flere Steder i Nordgrønland saaledes ved Godhavn i den saakaldte Engelskmands Havn; hvorfra jeg i 1877 i September fik begge de gamle Fugle, men Reden er ubestigelig; ved Christianshaab paa en steil Klippe ved Laxebugten, samt i Tasiussak ved Claushavn; ved Kangåtsiak i Egedesmindes District, hvorfra Æggene toges i Foraaret 1880 og 1 af de gamle Fugle skjødes. Æggene kom til Apotheker Benzon i Kjøbenhavn.

Vandrefalken lever her i Nordgrønland fornemlig af mindre Svømmefugle saasom Teister, Alker, Søpapegøier, Tatteratter, alle Slags mindre Vadere samt Ryper. Den er en Skræk for alle de mindre Fugle, Snespurve, Laplandsverlinger og Graasidskener, som den navnlig om Efteraaret i Trækketiden forfølger, idet den ledsager disse Fugles Træk Syd efter. Den seer flyvende langt elegantere og lettere ud end Jagtfalken. Naar den vil tage Svømmefugle, hænder det undertiden, at den under Nedslaget kommer saa dybt under Vandet, at den drukner; saaledes erholdt jeg i 1879 1 ung ♂ ved Christianshaab, funden død i Vandet og rimeligviis omkommen paa denne Maade, da den ikke bar noget synligt Spor af Skud eller deslige.

Det nordligste Sted, hvorfra jeg har seet *Falco peregrinus*, er Nûgssuak, en ung ♂. Den var i 1877 i September og October forholdsviis usædvanlig hyppig ved Godhavn, hvor ca. 5 Stk. skjødes og flere observeredes. I 1878 saa jeg dersteds 3 Stk., uden at nogen skjødes. Den findes ved Upernivik. Jeg har

haft gammel ♀ fra Augpalartok, og i 1885 fik jeg atter en gammel ♀, samt en ung ♂ fra Augpalartok. Ved Godhavn erholdtes i 1868 1 ♂, i 1876 1 ♂ og 1 ♀, begge unge; i 1877 1 ♂ og 1 ♀, gamle Fugle, og i 1879 fra Diskofjorden 1 ung ♀; desuden 1879 ved Christianshaab en ung ♂; i 1880 erholdtes fra Kangâtsiak ved Egedesminde 1 Stk., Kjøen ubestemt, og samme Aar anskjød jeg i September ved Christianshaab en ♂, men fik den ikke.

SNEUGLE, *NYCTEA NIVEA*.

»OPIK« ELLER »OPIKSOAK«.

Sneuglen findes udbredt over hele Nordgrønland og er i det hele taget ikke sjælden, uagtet den forøvrigt langtfra skydes saa hyppigt som Falken, saaledes at 2 à 3 Stk. om Aaret ved en Colonie er det almindeligste, der erholdes.

Den er meget mere sky end Falken, og navnlig de gamle Fugle ere ofte meget vanskelige at komme paa Skud, især naar de ikke ere sultne; thi naar de have grebet deres Rov, ere de ofte saa forblindede, at man kan komme dem paa faa Skridt nær, ja, jeg har endog oplevet det Tilfælde i Aaret 1872 i Februar ved Umanak, at en gammel ♂, meget hvid, blev taget af mine Hunde, medens de vare forspændte Slæden, paa en Tour over Nûgssuaklandet fra Ritenbenk til Umanak. Uglen sad ved en Steen i et Elvleie i Færd med at fortære en nylig fanget Rype, saaledes at Hunden, der gik paa Fløien i Spandet, pludselig sprang til og snappede den. Ved Godhavn i Marts 1877 fik jeg en ♀, der ihjelsloges med en Stang af en Grønlænder, da han ikke turde tage den med Hænderne, frygtende dens Næb og Kløer. Uglen blev nemlig saaledes drillet af Ravnene, at den ikke turde flyve og godt kunde have været taget med Hænderne, om Grønlænderen havde vovet det.

Hvorvidt Sneuglen yngler her i den beboede Deel af Grønland, er endnu en uconstateret Ting, men der er den høieste Grad af Sandsynlighed for, at den gjør dette. Ganske unge Fugle, kun faa Dage udenfor Reden, ere antrufne. Grønlænderne sige, at den yngler paa de isolerede Klippetoppe, der stikker frem af Indlandsisen, de saakaldte Nunatakker, men Æg ere endnu, saavidt mig bekjendt, aldrig fundne her i Landet. Paa Hunde Eiland i Diskobugten, hvor Sneuglen iøvrigt er hyppigere end noget andet mig bekjendt Sted heroppe, siger Grønlænderne, at

den yngler i nogle steile og utilgængelige Fjældkløfter ud mod Havet; men Æggene ere som sagt endnu aldrig tagne. Sneuglen siges ligeledes at skulle yngle paa Grønne Eiland i Christianshaabs District, hvor den ogsaa til sine Tider er temmelig hyppig. Jeg fik 8 Juli 1880 en temmelig gammel ♂, skudt dersteds; men Kjønorganernes ringe Udvikling tydede ikke paa, at det var en Ynglefugl. Ved Agto i Egedesminde District skal den være hyppig.

Her i Landet lever den fornemlig af Harer, Ryper og Svømefugle. Den jager ved høilys Dag og generes ikke af Sollyset. Hyppigst er den dog paa Færde om Eftermiddagen i Dæmringen og ved klart Maanelys.

Jeg har haft et reent hvidt Exemplar, en ♀, fra Hunde Eiland; men dette er vistnok meget sjældent. Exemplaret var iøvrigt saa slet udstoppet, at jeg ikke opbevarede det i min Samling.

Hvorvidt Sneuglen fisker, som enkelte Forfattere have bemærket, er endnu ikke iagttaget af mig, ei heller har jeg kunnet bringe noget i Erfaring herom.

Naar Fuglen puster sig op, kunne de lange Fjer paa Hovedet bag Ørene reises, saaledes at det seer ud, som om den havde korte Øren; dog findes disse Fjer ikke lige lange paa alle Exemplarer, mest paa ældre Fugle. Sneuglens Flugt er svævende og lydløs. Den træffes ofte siddende paa bar Mark i Sneen; men sommetider sees den ogsaa et længere Stykke fra Land, siddende paa et Isfjæld.

Ved Umanak erholdt jeg 1871 2 ♂, 1872 2 unge Fugle, 1 gammel ♂, og 1 ♀; 1874 ved Egedesminde, fra Hunde Eiland, 1 gammel ♂, og 2 midaldrende ♀; ved Godhavn 1878 1 gammel ♂ i November, og 1879 i Marts 1 ♂; i 1876 1 ♀, der var reenhvid uden Pletter, fra Hunde Eiland, og 1 ♂ fra Godhavn; 1880 ved Christianshaab, 1 gammel ♀, skudt ved Ikamiut, og 1 ung ♀ fra Hunde Eiland, endelig den 8 Juli fik jeg en temmelig gammel ♂, skudt paa Grønne Eiland; Kjønorganerne var meget lidt udviklede.

MOSEUGLE, *OTUS BRACHYOTUS*.

»LIUTITOK«.

Jeg har i de Aar, jeg har været i Landet, kun seet eller hørt meget lidt til denne Fugl, der efter Holbøll skal være antruffet

ved Julianehaab og Sukkertoppen i Aaret 1826 og senere igjen i Aaret 1842 ved Fiskernæsset og Julianehaab. Her i Nordgrønland synes den kun at være skudt en Gang paa Grønne Eiland i Christianshaabs District paa $68^{\circ} 50' N$. Er den ynglende her i Nordgrønland, er den i det mindste meget sjælden, og kun ganske enkelte Grønlændere kjende dens grønlandske Navn.

I Maj 1882 skjødes ved Nivak under Egedesminde 1 Exemplar, som gik til Grunde. Efter Udligger Clasens Beskrivelse kunde det ikke godt være nogen anden Ugle. Jeg fik den fra Upernivik, skudt paa en Ø ud for Søndre Upernivik 1890 i Juli.

IAGTTAGELSER PAA GRÆSHOLM VED CHRISTIANSØ

AF

ARNE LARSEN

Opildnet af Finn Salomonsen's Artikel i foregaaende Bind af dette Tidsskrift, hvori omtales Lomviens Optræden paa Græsholm Sommeren 1928, har jeg besøgt Øen flere Gange i indeværende Sommer. Ialt tre Gange, nemlig $\frac{15}{6}$, $\frac{1}{7}$ og $\frac{11}{7}$, har jeg været derovre og haft megen Fornøjelse deraf.

Lomvien, *Uria troile*, er dansk Ynglefugl, idet der findes to smaa, adskilte Kolonier paa Græsholm. Den ene Koloni blev første Gang iagttaget den 15. Juni; fire Reder fandtes under en stor Sten ret langt inde paa Øen i den nordlige Del af denne. Fuglene laa, eller maaske rettere stod, paa Æggene og lod sig let tage paa Reden; dette erfarede jeg nemlig, idet jeg greb efter dem i den Tro, at det var Alke. Rederne var anbragt paa Stenunderlaget med ca. 50 cm's Mellemrum og kun antydnet ved Overkalkning. Æggene kendtes let fra Alkeæg, idet de var noget spidsere i den ene Ende. De varierede meget i Udseende; et af dem havde lyseblaa, de andre hvid Grundfarve, alle med sorte-brune Pletter og Streger, særlig i den butte Ende. Æggene var den $\frac{15}{6}$ alle noget rugede; den $\frac{1}{7}$ var to Unger kommet frem, og af dem laa den ene rimeligvis allerede paa Vandet, da den var borte; den $\frac{11}{7}$ var begge Unger borte, og de to Æg var kolde og rimeligvis forladte. Den anden Koloni blev opdaget den $\frac{11}{7}$ i den modsatte Ende af Øen. Lomvierne fandtes her